

המרכז לחקר הנצרות

נוסד על ידי הוברט ואלדגונדה ברנינקמיייר וורהן

The Center for the Study of Christianity

Established by Hubert and Aldegonde Brenninkmeijer-Werhahn

האוניברסיטה העברית בירושלים
The Hebrew University of Jerusalem

דו"ח הערכה עצמית: המרכז לחקר הנצרות

www.csc.org.il

מאי 2016

תוכן העניינים:

א. חזון המרכז (mission statement)

- 1.1 מטרת המרכז על פי מסמך ההקמה; המטרות הנוכחיות
- 1.2 ההיסטוריה של המרכז
- 1.3 עיקרי הפעילות במרכז
- 1.4 יעדי הפיתוח העיקריים של המרכז
- 1.5 סיכום ביניים: לקחים מהפעלת המרכז מאז הקמתו

ב. מבנה ארגוני

- 2.1 רשימת בעלי תפקידים ומוסדות במרכז
- 2.2 תיאור תהליכי קבלת החלטות במרכז
- 2.3 היחסים המנהליים בין המרכז לבין יחידות אחרות בפקולטה והדיקן
- 2.4 סגל מנהלי של המרכז ותפקודו
- 2.5 אתר אינטרנט של המרכז: מאפיינים עיקריים, מספר "כניסות" לאתר
- 2.6 סיכום ביניים: הערכה המבנה הארגוני של המרכז

ג. סגל אקדמי

- 3.1 החוקרים השייכים למרכז, כולל שיוך חוגי, וקורות חיים
- 3.2 מה מידת המחויבות למרכז של החוקרים
- 3.3 כיצד משייכים חוקרים למרכז?
- 3.4 תלמידים לתארים מתקדמים ומשתלמי בתר-דוקטורט
- 3.5 סיכום ביניים: חוזקות וחולשות של מצבת הסגל

ד. קשרים בינלאומיים ופעילויות אקדמיות

- 4.1 מהן הפעילויות האקדמיות שנעשו במרכז בשלוש השנים האחרונות
- 4.2 פירוט של מחקרים שמומנו על-ידי המרכז, כיצד קובעים אילו מחקרים יזכו לתמיכות
- 4.3 קשרים בינלאומיים של המרכז
- 4.4 תכניות פיתוח של המרכז בתחום הקשרים הבינלאומיים
- 4.5 קורסים שמוצעים במסגרת המרכז

ה. תקצוב המרכז

- 5.1 כיצד נקבע התקצוב של המרכז?
- 5.2 מהו הסדר התקצוב עם הפקולטה?
- 5.3 גיוס תרומות למרכז
- 5.4 פירוט המקורות והשימושים של תקציבי המרכז בכל-אחת משלוש השנים האחרונות
- 5.5 סיכום ביניים: חוזקות וחולשות של מנגנון תקצוב המרכז

ו. הערכה כללית

- 6.1 באילו היבטים המרכז משיג את היעדים שנקבעו לו עם הקמתו ובאילו יש עדיין מקום לשיפור?

- 6.2 מהם יעדי המרכז לשלוש השנים הקרובות? יש לציין יעדים איכותיים וכמותיים.
- 6.3 מהו המעמד הבינלאומי של המרכז? מהן התכניות לקידום המעמד הבינלאומי של המרכז?
- 6.4 מהן הציפיות של ראשי המרכז מהנהלת הפקולטה ומהנהלת האוניברסיטה ביחס למרכז?

נספחים:

1. דוחות פעילות אקדמיים של שלוש השנים האחרונות.
2. דוחות תקציביים של שלוש השנים האחרונות.

א. חזון המרכז

1.1 מטרת המרכז על פי מסמך ההקמה

א. מייסדי המרכז הגדירו את מטרת המרכז במסמך ההקמה שנחתם בשנת 1999 ע"י רקטור האוניברסיטה העברית והתורמים Hubert and Aldegonde Brenninkmeijer-Werhahn כך:

"The purpose of the Research Center will be to conduct research in various fields connected with Christianity, its history and its thought, past and present. The accent will be put on research topics of particular importance for Christianity in the Holy Land and the Middle East, and of special significance for the relationship between Christianity and Judaism, throughout history."

ב. בהרחבה למסמך זה, ובתוספת להסכם לשיתוף פעולה אקדמי משנת 1986 בין האוניברסיטה העברית לבין האוניברסיטה של הוותיקן The Pontifical Gregorian University הוחלט למסד את הקשר עם הגרגוריאנה ומוסדות נוספים הכפופים לה: The Pontifical Biblical Institute, the Pontifical Oriental Institute.
מטרת שיתוף הפעולה בין שני המוסדות הוגדרו במסמך החתום משנת 2000 כך:

"The main ways of academic cooperation intended by this agreement are:
Exchange of Visiting Professors and scholars.
Execution of joint research projects.
Organization of joint scholarly symposia.
Facilitating the participation of postgraduate students in exchange programmers."

המרכז ללימודי יהדות באוניברסיטת הגרגוריאנה, ה-Bea Center, נבחר על ידי התורמים להיות הנציג שיממש את תכנית שיתוף הפעולה עם האוניברסיטה העברית. סעיף 4 במסמך המורחב מפרט:

"There will be each year a Brenninkmeijer-Werhahn Visiting Professor both in Jerusalem and in Rome, in Jerusalem in Christian Studies, in Rome in Judaic Studies...The Visiting Professors will teach a seminar or course during a semester...at both Universities a scholarship will be awarded each year to a post-graduates student from the partner institution, for one of the two semester...the directors of the two centers will study the feasibility of publications...and the possibility of bilateral workshops."

המטרות הנוכחיות של המרכז : להמשיך לפתח ולחזק את התחומים ושיתופי הפעולה הקיימים ואת אלה המעוגנים במסמך ההקמה ולהוסיף עליהם (ראה להלן סעיף 1.4).

1.2 ההיסטוריה של המרכז

המרכז לחקר הנצרות הוקם בשנת 1999 על ידי משפחת Brenninkmeijer-Werhahn ונחנך ערב ביקור האפיפיור בארץ בשנת 2000. המרכז הוקם לצד החוג למדע הדתות, החוג היחיד בארץ בו מלמדים נצרות באופן שיטתי. ההיסטוריה של המרכז מתוארת באתר האינטרנט ולכן אני לא מוצאת לנכון לפרט כאן. אבקש רק לציין את תרומתם החשובה של שני המנהלים הקודמים: פרופ' גי סטרומזה (מדע הדתות, גמלאי) היה המנהל המייסד והרוח החיה מאחורי היוזמה להקמת המרכז יחד עם פרופ' מנחם בן ששון שהיה באותה העת רקטור האוניברסיטה. יש לציין גם את תרומתו הבלתי רשמית של פרופ' צבי וורבלובסקי ז"ל להעמקת הקשר עם התורמים. פרופ' סטרומזה עמד בראש המרכז בשנים הפורמטיביות שלו (1999-2004) והניח את התשתית לשיתוף הפעולה עם רומא ולפרויקט הברית החדשה בהנהלת ד"ר סרג' רוזר. בימיו אורגנו כנסים, סמינר למלגאים וחולקו מלגות. בתקופת כהונתו של ד"ר דוד סטרן (2005-2010) העמיקו הקשרים עם רומא ועם מרכז אוריון לחקר המגילות הגנוזות, אורגנו כנסים, פורסמו קבצים של הכנסים וכן המשיכו להתקיים חילופי סטודנטים ומרצים. בתקופה זו הוביל פרופ' סטיב קפלן יחד עם ד"ר מרב מאק ובשיתוף עם מכון ון ליר פרויקט מחקר מוצלח מאוד על הנצרות העכשווית בארץ. גם פרויקט זה הניב כנסים ופרסומים חשובים. עם כניסתי לתפקיד והחלפת הוועדה האקדמית התמנה פרופ' סטיב קפלן ליו"ר הוועדה האקדמית עד לפרישתו. פרופ' קפלן תרם תרומה חשובה למרכז, במיוחד בקביעת דפוסי ניהול. כך למשל נהוג מאז לפרסם בקביעות קולות קוראים בנוגע למלגות ושאר יוזמות כדי להעניק הזדמנויות שוות לכל סטודנטים ואנשי הסגל. למדתי רבות מתפיסתו המוסדית והניהולית של פרופ' קפלן ועל כך אני חבה לו תודה עמוקה.

1.3 עיקרי הפעילות במרכז

רוב פעילות המרכז בשלוש השנים האחרונות מתוארת בשלושת הדוחות האקדמיים המצורפים בנספחים. אני מבקשת לציין כאן במיוחד שתי יוזמות חדשות שזכו להצלחה: בשנת 2014 נעתרו התורמים לפנייתי והגדילו את תרומתם למרכז עבור שתי מלגות לפוסט-דוקטורנטים (\$45,000). זו השנה השלישית לייסוד המלגה שאליה מתלווה גם הפעילות הבאה.

הפעילות החדשה לפוסט-דוקטורנטים כוללת:

א. ארגון כנסים בינלאומיים לפוסט-דוקטורנטים בהם משתתפים מלגאי המרכז, עמיתי בובר ומכון וואן ליר, אוריון, ועוד, וכן בתר דוקטורנטים מחו"ל. במסגרת זו התקיימה סדנה בהנחייתו של פרופ' David Frankfurter בשנת 2014. תכנית הסדנה מפורטת כאן.

ב. סדנת מחקר חדשה העוסקת בנצרות בשלהי העת העתיקה: Text and Context in Late Antique Christianity

התקיימו כבר שתי סדנאות (פברואר 2015, פברואר 2016), בהן הציגו בתר-דוקטורנטים עבודות בהתהוות, ובמיוחד טקסטים בשפות מקור (יוונית, סורית, קופטית, גרווינית) שתורגמו לקראת הסדנה. כל סדנה נמשכה יומיים ונערכה בבית דניאל בזכרון יעקב. את הסדנאות הנחו חוקרים בכירים מהארץ ומחו"ל. (תכנית הסדנה משנת: [2015](#), [2016](#)).

מטרת Text and Context היא להפגיש חוקרים צעירים בראשית דרכם (מהארץ ומחו"ל) עם חוקרים בוגרים מהארץ ומחו"ל וליצור זירה לסיעור מוחות. בנוסף, הנחת העבודה היא שהחוקרים הצעירים אשר בבוא היום

יקלטו במוסדות מחקר יתרמו ליצירת רשת מחקרית בינלאומית שבה ישתלב גם המרכז ואותה יוביל דור ההמשך באוניברסיטה העברית. המסגרת המחקרית הזו כבר הניבה שיתופי פעולה בינלאומיים חשובים. כך למשל, ד"ר פלאביה רואני, פוסט דוקטורנטית לשעבר במרכז שקבלה מינוי בבלגיה, ויוני מוס, עמית בובר שקבל השנה תקן בחוג למדע הדתות, עובדים מזה שנתיים על פרסום מהדורה של טקסט סורי. אחרים [שמחה גרוס (מלגאי במרכז אוריון מאוניברסיטת ייל), סרגי מינוב (אוניברסיטת אוקספורד), אמילאנו פיורי (אוניברסיטת הומבולדט)], ויקיר פז (עמית בובר)] הציעו פאנל בו יציגו את מחקריהם בכנס הבינלאומי החשוב *Symposium Syriacum* שיתקיים בקיץ 2016 ברומא.

הכנס וסדנאות המחקר שהתקיימו עד עכשיו היו מוצלחים מאוד, השיגו את מטרתם מבחינת האינטראקציה המחקרית ועוררו תסיסה לא מבוטלת בפקולטה וצפייה להמשך והתרחבות הפורום המחקרי הזה בשנה הבאה.

פורום ללימודי נצרות (חברותא ללימודי נצרות):

הפורום ללימודי נצרות הינו תכנית בת חצי-שנה (ינואר-יולי, 2016) אשר מעניקה הכרות אינטנסיבית עם ההגות וההיסטוריה הנוצרית בשלהי העת העתיקה. התכנית מיועדת לתלמידי תארים מתקדמים ולתלמידי ב.א. שנה ג' מצטיינים בכל התחומים בעלי רקע מסוים בחקר הנצרות המעוניינים להעמיקו. הפורום בהנחיית ד"ר יונתן מוס (עמית מרטיין בובר, מלמד בחוג למדע הדתות) ובארגון נעם מאיר ושרגא ביק (תלמידי מ.א. בנצרות של שלהי העת העתיקה, בחוג למדע הדתות). השנה, הראשונה לפעילות הפורום, התקבלו (לאחר תהליך תחרותי של הגשת מועמדות) עשרה תלמידים מצטיינים מחוגי מדע הדתות, היסטוריה כללית, תלמוד וסוציולוגיה-אנתרופולוגיה, ביניהם שלושה תלמידי ב.א. שנה ג', ושבעה תלמידי מ.א.. השתתפות בפורום מתוגמלת במענק כספי צנוע מהמרכז לחקר הנצרות. התכנית כוללת שנים-עשר מפגשים, בתדירות של פעם בשבועיים. כל שני מפגשים מוקדשים למאה אחרת, בין המאות השנייה והשישית (כאשר למאה הרביעית מוקדשים ארבעה מפגשים, שניים עבור המזרח ושניים עבור המערב). לכל מפגש נדרשים המשתתפים להכין חומר קריאה רב יחסית (בין 100 ל-150 עמודים). חומרי הקריאה משלבים מקורות ראשוניים (מתורגמים לאנגלית) ומחקרים עדכניים ומרכזיים בכל תחום נתון. מפגשי הפורום השנה עודם בעיצומם, אבל לאור התגובות החיוביות של המשתתפים אנו שוקלים להמשיך אותו גם בשנים הבאות. המגמה היא להמשיך בסדר כרונולוגי (מאות שביעית-שתיים-עשרה בשנה הקרובה). אנו מקווים שהפורום יביא לא רק לעלייה במספר תלמידי הדוקטורט המתעניינים בנצרות, אלא גם להרחבת הדעת והכשרה טובה יותר של תלמידי המוסמך הממשיכים לדוקטורט.

1.4 יעדי הפיתוח העיקריים של המרכז

אני מבקשת להבחין בין יעדי פיתוח קרובים, האפשריים במסגרת התקציבית הנתונה, לבין חזון חדש וארוך טווח המחייב גיוס תרומה משמעותית ומבנה.

א. אחד מיעדי הפיתוח הקרובים נוגע למאגר המידע של הביבליוגרפיה הסורית. מדובר על שיתוף פעולה בינלאומי מסביב למאגרי מידע של הנצרות הסורית. שיתוף פעולה בינלאומי זה מצריך פיתוח נוסף של אתר המרכז אותו אנו בוחנים בימים אלה.

ב. הנצרות העכשווית בישראל, היבטים חברתיים, תרבותיים ותיאולוגיים.

במסגרת המאמצים המתמשכים לפיתוח התחום, ובהמשך לתרומתם בעבר של פרופ' סטיב קפלן, ד"ר מרב מאק ופרופ' גבי הורנציק ([תכנית הכנס](#)), ננסה לארגן בשנה הקרובה סדנה נוסח Text and Context לחוקרים צעירים ומרצים העוסקים בהיבטים שונים של הנושא (כולל סוציולוגים ואנתרופולוגים). אפשר לשלב יוזמה זו עם הרצון של הפקולטה לתיאולוגיה באוניברסיטת Aarhus שבדנמרק לשתף עמנו פעולה

(הסכם לשיתוף פעולה בין שתי האוניברסיטאות שאותו מוביל החוג למדע הדתות נחתם לפני כשנה). אציע לפרופ' Peter Lodberg העוסק בזהות נוצרית-פלסטינית ובהיבטים תיאולוגיים של הנושא להיות שותף (גם במימון) ליוזמה. יש לציין שפרופ' לודברג כבר הסכים להנחיה משותפת של סטודנטית שלנו המבקשת להתמחות בתיאולוגיה נוצרית-פלסטינית בישראל.

ג. מפתח מקראי לספרות הנוצרית המזרחית: הצעה ראשונית.

לחוקרי חז"ל ויהדות ולחוקרי הספרות הנוצרית ביוונית ולטינית ישנם כלים מצוינים לחקר התקבלות הספרות המקראית בשלהי העת העתיקה. לחוקרי הנצרות המזרחיות קיים היעדר בולט של כלים כאלה. הצעתי היא לשלב כוחות עם חוקרי סורית, קופטית וגעז (ואולי ארמנית) באוניברסיטה העברית וליצור מפתח מקראי של מחברים ספרותיים, תאולוגיים והיסטוריים וכן גם טקסטים אחרים שיכללו באופן אידיאלי גם אוספי כתובות, מצבות, וספרות קנונית מן המסורות הללו. המפתח יהיה דיגיטלי ויאורגן פסוק בפסוק, על פי סדר הביבליה הנוצרית (החל בבראשית וכלה בחזיון יוחנן). ניתן יהיה לפתוח לדוגמא ביוחנן ד', 16 ולקבל את כל המבואות של הפסוק הזה בקרב המחברים בספרויות הנוצריות השונות. לאור הצלחתו הגדולה של מאגר הביבליוגרפיה הסורית של המרכז לחקר הנצרות, אנו מאמינים שגם כלי זה ישמש חוקרים ברחבי העולם על בסיס יומיומי ויקדם בצורה משמעותית את מחקר הנצרות המזרחיות. כדי לממש פרויקט זה יש לגייס תרומה ייעודית (כדוגמת תוספת התרומה למלגות בתר-דוקטורט). תקציב המרכז הנוכחי אינו מאפשר הקצאת משאבים משמעותיים לפרויקט מחקרי נוסף.

ד. חזון חדש למרכז: מרכז לחקר הנצרות באגן הים התיכון.

בתום כשני עשורים של התבססות המרכז בנוף האקדמי בארץ ובעולם הגיעה העת לחזון חדש שיעמוד בלב העשייה של המרכז בעשורים הבאים. אני סבורה שהמרכז צריך להתפתח ולהפוך למרכז מחקר בינלאומי גדול ומוביל כדוגמת המרכז המפורסם לחקר העולם הביזנטי בווינגטון Dumbarton Oaks. מרכז זה, צריך לאגד מדי שנה קבוצות של חוקרים מסביב לנושאים שהמרכז מופקד עליהם, פוסט-דוקטורנטים (הרחבה של התכנית הקיימת), ושני חוקרים קבועים, קרי "חוקרי בית" – האחד בתחום הנצרות העכשווית וארץ הקודש והשני בתחום הנצרות המזרחית-סורית. לצד פעילות מחקרית שממנה ייהנו סטודנטים וחוקרים, האורחים יצטרכו לארגן כנס שנתי, ולפרסם את הכנס בסדרת ספרים חדשה של המרכז, כמו ב-

Dumbarton Oaks

אין זו יומרה אקדמית וניהולית, אלא ראייה לטווח ארוך המבקשת לרתום את מיטב הכוחות האקדמיים המצויים בפקולטה למדעי הרוח והחברה, והמכירה בפוטנציאל ההתפתחות של המרכז ובמגמות המחקר העכשוויות. המרכז צריך להתפתח בהקשר הדתי, חברתי ותרבותי בו הוא נטוע ולנצל את יתרונותיו המקומיים, ואת המסורת המחקרית הייחודית של האוניברסיטה העברית. בלב המרכז המורחב יעמדו חקר הנצרות באגן הים התיכון, הנצרות בארץ הקודש, קהילות נוצריות בארץ, תיאולוגיה נוצרית שמתפתחת כאן מאז קום המדינה, וזאת בנוסף לקיים. המרכז המורחב צריך להתקיים בזיקה לזמן, למקום ולמגמות מחקריות עכשוויות מבוססות שכבר באות לידי ביטוי במיטב האוניברסיטאות בעולם (ייל, פרינסטון, אוקספורד ועוד), כגון, חקר השפעת הנצרות המזרחית על האסלאם ועל המיסטיקה המוסלמית (תחומים בהם עוסקים ד"ר יוסף ויצטום וד"ר מיכאל אפשטיין), האינטראקציה בין היהדות הבבלית לנצרות הסורית (ד"ר סרג' רוזר ופרופ' מנחם קיסטר), ועוד. אין ספק שמרכז זה שיראה בחקר הדת הנוצרית מערכת תרבותית ענפה (הכוללת אומנות, ארכיאולוגיה, מוסיקה, לצד נושאים קלאסיים כמו תיאולוגיה, היסטוריה, יחסי יהודים-נוצרים ועוד) יעורר תסיסה אינטלקטואלית רחבה בתוך הפקולטה, יקרין על חוגים רבים, ימשוך סטודנטים, ויקנה למרכז מקום בינלאומי חשוב. מרכז בינלאומי כזה אם יקום זקוק למבנה.

חזון זה הנו חזון שאפתני מאוד אך לא בלתי אפשרי. אם הנהלת האוניברסיטה והתורמים יגלו עניין בחזון נוכל להקים וועדת היגוי שתכתוב תכנית מפורטת ושתתכנן את ביצוע החזון בשלבים.

1.5 סיכום ביניים: לקחים מהפעלת המרכז מאז הקמתו

- א. אחת הבעיות העיקריות המלוות את המרכז מיום הקמתו היא מערכת היחסים עם המרכז התאום ברומא. באופן כללי ניתן לומר שהמחלוקת נובעת במידה רבה מהבדלי גישות אקדמיות בין שני המוסדות. הבעיה צפה כמעט מדי שנה בהרצאה השנתית בירושלים אותה נותן מרצה ברומא. על פי רוב ההרצאה דומה יותר לדרשה תיאולוגית-פייאטיסטית מאשר להרצאה אקדמית. לעתים קרובות ההרצאות הן ברמה נמוכה מאוד אם לא לומר מבישה (כמו זו האחרונה של הבישוף ברוננו פורטה). הגם שלאירוע זה אנו טורחים להביא קהל רב (בערך כמאה איש), עובדה המשמחת מאוד את התורמים, הרי שהאירוע מבחינה אקדמית הוא על פי רוב דל ביותר. במהלך השנים היו כמה הרצאות יוצאות מן הכלל. במקרים אלה קדם לבחירת המרצים קונפליקט גדול עם המנהל ברומא (הרוצה להזמין מקורבים). למעשה למרות שראש המרכז ברומא מפרסם לדבריו את קול הקורא למרצה אורח, הרי שהמרצה מוכתב לנו ויש לחץ מתמיד בעניין המתחיל מיד בתום ההרצאה השנתית ומלווה את ראש המרכז עד ההרצאה הבאה. הניסיונות של מנהלי המרכז בעבר ושלי בהווה להסביר לתורמים שמאגר המרצים להרצאה השנתית צריך להתרחב לא הועילו. אני מציעה לבקש מהתורמים לא להתערב בבחירת המרצה ולהרחיב את מעגל המוסדות מהם יבואו המרצים, וזאת ברוח מסמך ההקמה.
- ב. העדר חדר סמינרים למרכז פועל בעוכריו. כדי ליצור סביבת מחקר פורייה ואינטראקציה בין חוקרים לסטודנטים יש להעמיד לרשותנו חדר סמינרים, בו נוכל לשכן גם את הספרייה הקטנה של ספרי יסוד ומילונים המשמשים את תלמידי המחקר ובו יוכל להתכנס הפורום ללימודי נצרות באווירה פחות פורמאלית מזו של כיתה רגילה.
- ג. בשנים הראשונות במרכז נרכשו ספרים. לא ראיתי צורך להמשיך בכך, אלא הקצתי משאבים ואנרגיה להקמת אתר האינטרנט ולמאגרי המידע.
- ד. בשל התעצמות המגמה בקרב החוקרים להקמת מאגרי מידע יש לדעתי לנסות להגיע לשיתופי פעולה ברמה בינלאומית בתחום. עוד בעניין בסעיף 4.3.

ב. מבנה ארגוני

2.1 רשימת בעלי תפקידים ומוסדות במרכז

ראש מרכז

פרופ' ברוריה ביטון-אשקלוני, משנת 2010 (מקווה שימצא מחליף בקרוב).

וועדה אקדמית

יו"ר: פרופ' רוני אלנבלום

פרופ' עודד עיר שי (החוג להיסטוריה של עם ישראל, ראש המכון למדעי היהדות), עוסק ביחסי יהודים-נוצרים והיסטוריה של הכנסייה בשלהי העת העתיקה.

ד"ר דוד סטרן (המנהל הקודם של המרכז בשנים 2005-2010, ראש החוג למדע הדתות), עוסק בנצרות בשלהי העת העתיקה.

פרופ' רינה טלגם (החוג לתולדות האומנות), עוסקת באומנות ביזנטית.

פרופ' נורית שטדלר (הפקולטה למדעי החברה, החוג לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה), עוסקת בתופעות דתיות בנצרות העכשווית בישראל.

פרופ' מאיר חתינה (ראש החוג למזרח תיכון, ראש המרכז לחקר האסלאם בעבר).

חוקרים

ד"ר סרג' רוזר, חוקר במעמד קמ"ע מסונף למרכז, עוסק בברית החדשה ובספרות הסורית, ואחראי לשיתוף הפעולה עם האקול ביבליק (במימון חלקי של המרכז).

ד"ר סרגיי מינוב, מייסד של מאגר המידע [הביבליוגרפיה הסורית](#) וממשיך לעדכן אותו על בסיס קבוע (מקבל כ-2000 דולר בשנה).

ברוך קרלין, תלמיד מוסמך, עובד במאגר המידע של [הביבליוגרפיה של ארץ ישראל](#) (העסקה לפי שעות).

מזכירות

דניאל שלם, דוקטורנט, העסקה לפי שעות (אין למרכז סגל מנהלי).

2.2 תיאור תהליכי קבלת החלטות אקדמיות

החלטות אקדמיות עקרוניות (הכרוכות בהוצאה העולה על 1000 דולר) מתקבלות בוועדה האקדמית ובהתאם לכך מתפרסמים קולות קוראים בחוגים ובפקולטות השונות, כגון:

- קול קורא למלגות מוסמך במסלול המחקרי ([ראו לדוגמה](#))
- קול קורא להשתתפות בפורום נצרות
- קול קורא לנסיעה של תלמידי מחקר לרומא
- קול קורא לפרופסור אורח ברומא
- תמיכה בכנסים: טופס בקשה נמצא באתר המרכז עם הנחיות מפורטות ברוח ה-ISF, כולל חובת דיווח בתום הכנס.

כמו כן, המרכז התאום ברומא (Cardinal Bea Center for Judaic Studies) מפרסם מדי שנה קול קורא לחילופי סטודנטים ולמרצה אורח במסגרת ההרצאה השנתית:

- רשימת המרצים והסטודנטים שהשתתפו בפעילות ברומא מופיעה באתר המרכז ([כאן](#) ו**כאן** בהתאמה).
- רשימת המלגאים נמצאת באתר המרכז ([כאן](#)).

וועדות מלגות:

- א. מלגות פוסט-דוקטורט: המועמדים נבחרים על ידי כל חברי הוועדה האקדמית, שני מועמדים מדי שנה (זו השנה הרביעית). פרטים על הפוסט-דוקטורנטים מופיעים [כאן](#) באתר המרכז.
- ב. מלגות לתלמידי מחקר: וועדת מלגות מצומצמת המורכבת מיו"ר הוועדה האקדמית, ראש המרכז ואחד מחברי הוועדה האקדמית.
- ג. מלגות לסטודנטים מרומא במסגרת הסכם חילופי הסטודנטים: וועדת מלגות מצומצמת המורכבת מראש המרכז, אחד מחברי הוועדה האקדמית, ואיש סגל בהתאם לפרופיל האקדמי של המועמדים.
- ד. בחירת פרופ' אורח מהאוניברסיטה העברית נתונה בידי ראש מרכז Bea Center כמו גם ההחלטה על קבלת הסטודנטים מהאוניברסיטה העברית לסמסטר לימודים ברומא.

2.3 היחסים המנהליים בין המרכז לבין יחידות אחרות בפקולטה והדיקן

הדיקן ממנה את הוועדה האקדמית ואת ראש המרכז. אין זיקה בין הפעילות השוטפת של המרכז לדיקנאט, אולם הדיקן מדווח על כל שינוי משמעותי (כגון: יסוד מלגות פוסט-דוקטורט, פורום נצרות וכנסים בינלאומיים גדולים). כמו כן, הדיקן מקבל לידיו בסוף כל שנה אקדמית את הדו"ח השנתי האקדמי והכספי. התשלומים ודיווח המלגות מבוצעים באמצעות רכזת המחקרים בפקולטה. היחידה לקשרי חוץ (רם סמו) מקבלת עדכונים לגבי התורמים ואירועים מרכזיים (הרצאה שנתית, כנס גדול בו משתתפים התורמים).

2.4 סגל מנהלי של המרכז ותפקודו

אין למרכז סגל מנהלי אלא רק סטודנט המועסק לפי שעות.

2.5 אתר האינטרנט של המרכז (<http://www.csc.org.il>)

האתר הוקם עם כניסתי לתפקיד בסיוע חברה חיצונית אשר אף מתחזקת אותו לשביעות רצוננו. האתר מכיל מידע על ההיסטוריה של המרכז, פעילות שוטפת, שני מאגרי מידע פעילים, ומתפרסמים בו גם קולות קוראים, הודעות על פעילות המרכז, וחלק מההרצאות השנתיות והרצאות פתיחה בכנסים. אין לי שום הערכה לגבי מספר הכניסות לאתר (הדבר היה כרוך בעלות כספית נוספת בעת בניית האתר ולא מצאתי בזה עניין או הצדקה, קצת נאיביות מצדי). יחד עם זאת, יש להדגיש שמאגר המידע הביבליוגרפי של הנצרות הסורית זוכה לשבחים רבים מצד קהילת החוקרים בעולם, הוא הפך לכלי עזר חיוני ביותר עבור חוקרי הנצרות המזרחית ורבים משתמשים בו.

האתר עונה בדרך כלל על הצרכים, אך לרגל ארגון הכנס העולמי *Origeniana Duodecima* בשנת 2017 נדרש פיתוח נוסף שעליו אנו עובדים בימים אלה.

2.7 סיכום ביניים: הערכת המבנה הארגוני של המרכז

המבנה הארגוני הנוכחי טוב בעיני וכן אופן קבלת ההחלטות:

1. הרכב הוועדה האקדמית מאוזן ויעיל. הוועדה מגוונת ויש בה נציגים מהפקולטה למדעי הרוח והחברה. חברי הוועדה כולם אנשי סגל בכירים העוסקים בחקר הנצרות בתחומים שונים (היסטוריה, אומנות, אנתרופולוגיה ועוד). גם השתתפותו של נציג מטעם המרכז לחקר האסלאם תורם לפעילות משותפת של שני המרכזים (בעבר התקיימה סדנה שנתית משותפת לשני המרכזים וכן הזמנתו של פרופ' סידני גריפית לסדרת הרצאות הייתה במימון משותף). אני ממליצה לשמור על האופי והאיזון של הוועדה.
2. יש להדגיש שהמרכז הוקם "לצד החוג למדע הדתות", החוג היחיד בארץ בו מתקיימים לימודי נצרות מסודרים, ועל כן מנהליו עד היום היו חברי הסגל הקבוע של החוג. המעורבות של החוג בניהול המרכז צריכה להישמר, וראש המרכז צריך לעסוק באופן מובהק בהגות נוצרית. איני סבורה, למשל, שיש למנות לתפקיד ראש המרכז או יו"ר הוועדה האקדמית ארכיאולוג או חוקר יהדות אשר עולם המחשבה וההתנהגות הדתית הנוצרית נמצאים בשולי עשייתם.
3. התקציב המוגבל של המרכז אינו מאפשר מינוי איש סגל מנהלי. יתר על כן, מינוי מעין זה שהיה בעבר נכשל בעיקר משום שחלקיות המשרה לא אפשרה לבחור אדם מיומן השולט באנגלית ברמת שפת אם הנדרשת לפעילות המרכז, והכרות לעומק עם עולם המחשוב. מיומנויות אלה מצויות בשפע בקרב הסטודנטים. מסיבות אלה הפתרון הנוכחי של העסקת סטודנט בעל כישורים מתאימים טוב בעיני. מטבע הדברים זמינות הסטודנט מוגבלת (העסקה לפי שעות), ולכן חלק לא מבוטל מהאדמיניסטרציה של המרכז מוטל עלי. יחד עם זאת, כל זמן שתקציב המרכז לא גודל באופן משמעותי לא הייתי ממליצה לשנות סדור זה.
4. תהליך קבלת ההחלטות מושתת על שקיפות ושוויון הזדמנויות לסטודנטים ולמרצים. כל הקולות הקוראים מתפרסמים בצינורות המקובלים בפקולטה (אתרי אינטרנט המיועדים לקולות קוראים, רשימות תפוצה של מזכירויות החוגים, ופוסטרים על לוחות המודעות).

ג. סגל אקדמי

3.1-2 החוקרים השייכים למרכז וקורות חיים

אין מינויים או סגל קבוע במרכז. ככלל לא מתקיימת הוראה במרכזי מחקר באוניברסיטה העברית. במרכז לחקר הנצרות ישנם שני יוצאים מהכלל:

ד"ר סרג' רוזר, חוקר בתכנית קמ"ע, עוסק בנצרות הקדומה, מרצה בחוג למדע הדתות ([קורות חיים](#)). ד"ר רוזר תורם תרומה חשובה ביותר למרכז, לחוג ולפקולטה. המחויבות שלו למרכז הנה משמעותית ביותר. במשך כל השנים הוא מלמד בכישרון ובמסירות רבה קורסים העוסקים בברית החדשה וביחסי יהודים-נוצרים בנצרות הקדומה. יש להדגיש שד"ר רוזר הוא המורה היחיד בפקולטה העוסק בהוראת הברית החדשה. בנוסף, הוא תרם וממשיך לתרום לשיתופי פעולה בין המרכז למרכזים אחרים באוניברסיטה (כגון, מרכז אוריון) ומחוצה לה. יש לציין במיוחד את תרומתו החשובה לסמינר המחקרי המשותף עם האקול ביבליק המתקיים מזה שנים אחדות, בו משתתפים מורים וסטודנטים משני המוסדות (ראה סעיף 4.5). הוא הוביל בהצלחה רבה פרויקט מחקר משותף עם גרמניה שהניב פרסום משותף ושני כנסים ([תכנית מחקר על הברית החדשה](#)).

ד"ר פיננו די לוצ'יו, כומר ישועי מרומא, מרצה אורח לסמסטר במסגרת הסכם חילופי מרצים עם אוניברסיטת הגרגוריאנה ([קורות חיים](#)). ד"ר די לוצ'יו כתב את עבודת הדוקטור שלו באוניברסיטה העברית בהדרכת פרופ' אביגדור שנאן, הוא דובר עברית, איש נאור ואוהב ישראל. זוהי השנה הרביעית להוראתו (הקורס ניתן במסגרת החוג למדע הדתות) אותה הוא עושה במסירות ובהצלחה מרשימה. הוא אהוב על תלמידיו, פותח פניהם דלתות של מוסדות נוצריים בירושלים ובארץ, ותורם תרומה אדירה לחקר והוראת הנצרות העכשווית בירושלים. כישוריו האקדמיים והפדגוגיים, היכרותו עם החיים האקדמיים באוניברסיטה העברית והתרבות הנוצרית בארץ, כמו גם יכולתו ללמד בעברית, מסבירים את הפנייה החוזרת שלנו אליו לשוב וללמד כאן. הוא מלמד קורס סמסטריאלי מרוכז הכולל מספר רב של סיורים בירושלים ובאתרים נוצריים בארץ. זהו שיעור ייחודי ופופולארי במיוחד שמדי שנה אנו נאלצים להגביל את מספר המשתתפים בו.

3.3 כיצד משייכים חוקרים למרכז

ד"ר רוזר שויך למרכז כחוקר קמ"ע ע"י פרופ' גי סטרומזה, המנהל המייסד של המרכז. אין לי מושג לגבי הליך השייך שהתקיים אז. ד"ר פיננו די לוצ'יו נבחר מתוקף הסכם חילופי המרצים עם רומא.

3.4 תלמידים לתארים מתקדמים ומשתלמי בתר-דוקטורט

רשימת התלמידים ומשתלמי הבתר-דוקטורט וקורות החיים נמצאים [כאן](#) באתר המרכז.

3.5 סיכום ביניים: חוזקות וחולשות של מצבת הסגל

חולשות:

1. העדר "חוקרי בית" קבועים פוגע בעשייה האקדמית של המרכז. שכן, לפי המבנה הקיים ומצבת כוח האדם הנוכחית, כמעט כל פעילות שנעשית במרכז הנה תוצאה של יוזמה וארגון של ראש המרכז. מיותר לציין עד כמה הדבר מכביד על מי שעומד בראש המרכז, אך חשובה מכך היא העובדה שהאוריינטציה של העשייה מטבע הדברים היא בהתאם לפרופיל האינטלקטואלי ותחומי העניין הקרובים ללבו של העומד בראש המרכז. מניסיוני אני יכולה להעיד שאף תחומי המחקר של חלק לא מבוטל מהפונים למלגות פוסט-דוקטורט, לשיתופי פעולה בינלאומיים ותמיכה בכנסים קרובים מאוד לתחום המחקר שלי. לו היה למרכז, למשל, חוקר בית העוסק בנצרות עכשווית בארץ אז ללא ספק תחום זה היה זוכה לפריחה מחקרית במרכז ובאוניברסיטה. עם כל האהדה שלי לתחום עלי להודות שמעבר לתמיכה ביוזמות של אחרים (כגון הביבליוגרפיה של ארץ ישראל-מפעל שהתחיל בזמן שגי סטרומזה נהל את המרכז, או הכנס שארגנו מרב מאך וגבי הורנצ'יק על זהות נוצרית פלשתינאית) הרי שתרומתי לפיתוח התחום הנה שולית. בנושא זה ראו בפרק החזון של המרכז.
 2. אולם גם בתחומי מחקר הקרובים אלי אני מתקשה להגשים את הרעיונות הרבים והיוזמות לשיתופי פעולה. כך למשל, בכל הקשור לנצרות הביזנטית והסורית – אנו רחוקים מלנצל את הפוטנציאל של המרכז והפקולטה, וזאת בשל העדר חוקר בית. חוקר נצרות סורית יכול היה לדעתי תרום רבות, לפיתוח התשתית הקיימת במרכז ובפקולטה ולהפוך את המרכז למוביל בעולם בתחום זה.
- במצבת הסגל הנוכחי, או יותר נכון, בהעדר סגל, לא ניתן לדעתי לעשות מעבר למה שנעשה עד כה. ראו עוד בסעיף החזון.

ד. קשרים בינלאומיים ופעילויות אקדמיות

4.1 הפעילויות האקדמיות שנעשו במרכז בשלוש השנים האחרונות

הפעילות מתוארת בדוחות האקדמיים המצורפים לדו"ח ההערכה העצמית (נספח 1). ברצוני להדגיש אירוע בינלאומי אחד יוצא דופן בהיקפו, הלא הוא הכנס הפטריסטי שהתקיים ביוני 2013. היה זה אירוע בסדר גודל מרשים ביותר (למעלה ממאה משתתפים מ-27 מדינות וכשבעים הרצאות). הכנס אורגן ומומן בשיתוף עם ה- *International Association of Patristic Studies* וקובץ המאמרים של הכנס ראה אור לאחר שעבר שיפוט בהוצאת Brepols (650 עמ'). הספר הושק בכנס הפטריסטי היוקרתי הארבע שנתי באוקספורד באוגוסט 2015.

4.2 מימון מחקרים

המרכז לא מימן מחקרים אישיים בשלוש השנים האחרונות. על מימון זה בעבר [ראו באתר](#) (פרויקטים של סרג' רוזר – ברית חדשה; וסטיב קפלן – נצרות עכשווית). הנחת היסוד של הנהלת המרכז הנוכחית היא שחוקרים צריכים לגייס כספים בעצמם ולא לקבל ממעט המוכן הנמצא במרכז.

4.3 קשרים בינלאומיים מתמשכים

1. חילופי מורים, סטודנטים, ומרצים אורחים מתקיימים מזה 16 עם המרכז התאום *Bea Center in Rome*.
2. האגודה הבינלאומית ללימודי פאטריסטיקה *IAPS* (הכנס הפטריסטי המשותף ב-2013)
3. פרויקט משותף של המרכז לחקר הנצרות בניהולו של ד"ר סרג' רוזר ושל מרכז המחקר על שם קירילוס ומתודיוס ליד האקדמיה הבולגרית למדעים. הפרויקט עוסק בדפוסי השיח היהודי והנוצרי בשלהי העת העתיקה וגלגוליהם במקורות סלאביים ימי-ביניים. הגורמים הממנים: האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים והאקדמיה הבולגרית למדעים. במסגרת הפרויקט התקיים כנס בוורנה (בולגריה) ב-4-5 בספטמבר 2015.
4. הקבוצה האיטלקית העוסקת באוריגנס ובראשם פרופ' לורנצו פרונה (אוניברסיטת בולוניה) פרופ' פרונה הוא הרוח החיה מאחורי ההצעה לקיים במרכז לחקר הנצרות את הכנס הבינלאומי החשוב ביוני 2017: *Origeniana Duodecima*.
5. כמו כן יש לנו שיתוף פעולה אינטנסיבי עם פרופ' אלברטו קמפלני (*La Sapienza*) המשתתף כחוקר בכיר בהנחיית סדנת *Text and Context in Late Antiquity* שבה משתתפים גם פוסט-דוקטורנטים מאיטליה. כמו כן הוא מסייע לסטודנטים של המרכז השוהים ברומא, פותח דלתות לספריות מיוחדות, ומפגיש אותם עם חוקרים מקומיים. הוא סייע רבות בתיאום נשיא האונגוטיניאנו, פרופ' רוברט דודארן, לתת הרצאה שנתית במרכז.

6. שיתוף פעולה עם מוסדות בארה"ב בנוגע למאגר המידע של הביבליוגרפיה הסורית. מזכיר המרכז, דניאל שלם, נשלח מטעם המרכז לכנס באוניברסיטת ראטגרס בארה"ב בו התכנסו נציגים ממוסדות אקדמיים בארה"ב ובאירופה המפעילים מאגרי מידע דיגיטליים בתחום הנצרות הסורית (ביניהם Oxford, Princeton, Rutgers, Vanderbilt, CNRS (France), University of Arkansas, Texas A&M University). במהלך הכנס נידונו דרכים לשיתוף פעולה אפקטיבי בין המוסדות השונים שתכליתו להנגיש את מאגרי המידע, וביניהם הביבליוגרפיה המקוונת הנמצאת באתר האינטרנט של המרכז, במתכונת יעילה ומעודכנת לציבור החוקרים הרחב, תוך כדי שמירה על האוטונומיה של כל מאגר. לפרויקט המשותף צפויים שלושה יתרונות עיקריים לקידום הביבליוגרפיה הסורית: 1. חשיפה לקהל חוקרים גדול יותר; 2. שילוב תכנים של מאגרי המידע המקוונים השונים עם הביבליוגרפיה הסורית; 3. יצירת פלטפורמה שתאפשר לחוקרי נצרות סורית אחרים לתרום רשומות ביבליוגרפיות למאגר באופן שוטף. ההתקשרות מול מארגן היוזמה, פרופ' David Michelson (אוניברסיטת Vanderbilt), נמשכת בימים אלה.

4.4 תכניות פיתוח של המרכז בתחום הקשרים הבינלאומיים

ביוני 2017 המרכז יארח בהר הצופים את הכנס הבינלאומי היוקרתי: *Origeniana Duodecima*. נושא הכנס: **Origen's Legacy in the Holy Land—A Tale of Three Cities: Jerusalem, Caesarea and Bethlehem.**

הכנס אמנם יאורגן על ידי המרכז (כלומר סטודנט והמנהלת העומדת בראשו...) אבל מלווה אותו וועדה אקדמית בינלאומית שתהיה אחראית על קריאת התקצירים והמאמרים, בחירת המרצים להרצאות מרכזיות, ופרסום הקובץ. על חברי הוועדה מחו"ל נמנים:

- Christoph Marksches (Berlin)
- Olivier Munnich (Paris, Sorbon)
- Lorenzo Perrone (Bologna)

פרופ' כריסטוף מרקשיס הבטיח תמיכה בגובה 10,000 יורו עבור תמיכה בהשתתפות חוקרים צעירים בכנס.

בוועדה האקדמית משתתפים גם חוקרים מהארץ: פרופ' עודד עיר-שי מהאוניברסיטה העברית, פרופ' הלל ניומן ופרופ' אריה קופסקי מאוניברסיטת חיפה.

הכנס הבינלאומי הזה מתקיים אחת לארבע שנים באוניברסיטאות ידועות. המרכז נבחר פה אחד לארח את הכינוס המרשים הזה בו אמורים להשתתף כ- 130-150 חוקרים מכל העולם. דברי הכנס מתפרסמים בדרך כלל בהוצאת Peeters.

בנוסף, ישנן כל הזמן פניות למרכז לשיתופי פעולה בינלאומיים אך התקציב המוגבל והעדר תשתית ניהולית (למעשה מנהל המרכז יוזם, מתכנן, מבצע ועושה חלק מעבודת המזכירות), הרי שאין מנוס מהאטת הפעילות. ברצוני להדגיש שניהול המרכז אינו מזכה בפטור חלקי מהוראה (כדוגמת הפטור ותוספת מחקר בה זוכים המרצים החברים בסכוליון), ואשר על כן הניהול מתקיים לצד הוראה רגילה ומחקר פרטי. כמנהלת המרכז בחרתי להתמקד בפעילות שיש בה ממד בינלאומי ומצוינות מובהקת, ובעידוד חוקרים צעירים ובאמצעות הנחת תשתית לקשרים עתידיים של המרכז והפקולטה עם אוניברסיטאות מובילות בעולם. העדפתי מעט וטוב על פני

ריבוי פעילות, ונמנעתי מפעילות בעלת אופי חצי מחקרי ומשיתופי פעולה עם מוסדות דת אשר בהם הממד האקדמי שולי (הפניות כאמור זורמות כל הזמן).

4.5 קורסים שמוצעים במסגרת המרכז

מכיוון שלא מתקיימת הוראה באופן פורמאלי במרכזים, הקורסים ניתנים בחסות החוג למדע הדתות: הקורסים של ד"ר רוזר עם האקול ביבליק והקורסים של ד"ר פינז די לוצ'יו. שנת הלימודים הנוכחית היא השנה העשירית בה מתקיים שיתוף הפעולה של ד"ר סרג' רוזר עם האקול ביבליק, אשר במסגרתו התקיימו הקורסים הבאים:

- Reading the New Testament as Second Temple Jewish Literature :2006/7
- The Interaction of Christian Memory and Jewish Traditions in the New Testament :2007/8
- New Testament between Jewish-Palestinian and Wider Hellenistic Settings :2008/9
- Temple in the New Testament and in Second Temple Jewish Literature :2009/10
- The Book of Revelation as Jewish Literature :2010/11
- Logos in Early Judaism and Christianity :2011/12
- The Holy Spirit in Early Judaism and Christianity :2012/13
- Temple in Late Antique Judaism and in the Epistle to Hebrews :2013/14
- Conversation with Jewish Scripture in Early Christianity: Quotations, Allusions, Interpretation :2014/15
- Cult Imagery and Temple Related Motifs in the Gospel of John and Paul :2015/16

- ד"ר פינז די לוצ'יו לימד במסגרת המרכז את הקורסים הבאים:
- 2007/8 : תפילות וליטורגיה נוצרית קדומה
- 2012/13 : בית המקדש בברית החדשה
- 2013/14 : ירושלים בברית החדשה והברית החדשה בירושלים
- 2014/15 : ישו במקורות היהדות, הנצרות והאסלאם
- 2015/16 : התפילות בברית החדשה והליטורגיה הנוצרית העכשווית

ה. תקצוב המרכז

5.1 כיצד נקבע התקצוב של המרכז?

תקצוב המרכז נקבע בהסכם חתום בין התורמים לבין הנהלת האוניברסיטה. התורמים העמידו קרן בסך מיליון וחצי דולר והאוניברסיטה מצדה התחייבה להעניק פירות בסך 5% מדי שנה. מאז כנסתי לתפקיד בשנת 2010 האוניברסיטה עומדת בהתחייבותה. האוניברסיטה נוטלת תקורה על הפירות בסך 20%.

5.2 מהו הסדר התקצוב עם הפקולטה?

אין קשר תקציבי עם הפקולטה.

5.3 גיוס תרומות למרכז

גייסתי תרומה ייעודית עבור מלגות לפוסט-דוקטורנטים, \$45,000, פטורים מתקורה. **הגורם המממן:** מרטין ברנינקמייאר, האחין של התורמים. התרומה מועברת באמצעות השוחרים בגרמניה ומדווחת בנפרד.

הערה: מלגת אוקנור (שוחרי ארה"ב) המיועדת לתלמידי החוג למדע הדתות העוסקים בנצרות בסך \$7300 צורפה לתקציב הכללי של מלגות המרכז על ידי המנהל הקודם, ד"ר דוד סתרן. מלגה זו מדווחת בנפרד.

5.4 השימוש של תקציבי המרכז בכל אחת משלוש השנים האחרונות

ראו הדוחות הכספיים של שלוש השנים האחרונות שאושרו על ידי מו"פ המצורפים לדוח (נספח 2).

- א. מלגות (לתלמידי מחקר מהאוניברסיטה העברית; לסטודנטים מרומא; לפוסט-דוקטורנטים).
- ב. תמיכה בכנסים.
- ג. כנסים וסדנאות ביוזמת המרכז.
- ד. תחזוקה של אתר האינטרנט.
- ה. מרצה אורח מהגרמניה להרצאה שנתית וסמינר (הונוראריים, מגורים, וכרטיס טיסה), הוצאות אירוח של ההרצאה השנתית והמפגשים של התורמים עם הסטודנטים.
- ו. פרסום (בעיקר פוסטרים, אין פרסום בעיתונות, זוהי מדיניות המרכז מטעמים תקציביים).
- ז. מרצה אורח לסמסטר (הונוראריים וכרטיס טיסה).

- ח. פרויקט הביבליוגרפיה הסורית
- ט. פרויקט ביבליוגרפיה של ארץ הקודש
- י. השתתפות בשכר חוקר קמ"ע
- יא. שכר למנהל המרכז (תוספת תפקיד 5%)
- יב. עבודת מזכירות (העסקת סטודנט לפי שעות)
- יג. סיורים לימודיים המאורגנים על ידי המרכז
- יד. פורום נצרות (החל מסמסטר ב' 2016)

5.5 סיכום ביניים: חוזקות וחולשות של מנגנון תקצוב המרכז

קשה לי להעריך את מנגנון התקצוב, אך ברור שהחולשה העיקרית היא שהתקציב מוגבל מאוד ביחס לנפח הפעילות, ולכן לא ניתן להעסיק מזכיר בהיקף סביר שיוריד את העול מהמנהל האקדמי.

ו. הערכה כללית

המרכז השיג את יעדיו בתחומים רבים מעל ומעבר למה שנקבע במסמך ההקמה ובהתחשב בתקציבו במוגבל. מדי שנה עומדים לרשות המרכז כ-80,000 דולר לפעילות ומלגות לתלמידי מוסמך ודוקטורט, ועוד 45,000 דולר יעודים לשתי מלגות פוסט-דוקטורט. יתרה מזאת, המרכז מחויב על פי הסכם ההקמה להקצות מדי שנה סכום לא מבוטל מהתקציב כדי לממש את שיתוף הפעולה עם רומא: 2 מלגות בסך 6000 דולר כל אחת, 1500 דולר למרצה אורח בהרצאה השנתית (הסכום כולל הונוראריום, טיסה ולינה), שכר למרצה שמגיע ללמד סמסטר (כולל שכר, טיסה ולינה) 5000 דולר. סך הכול כ-18,500 דולר. יש לציין את עלויות האירוח של ההרצאה השנתית כ-2000 דולר. במלים אחרות, כרבע מתקציב המרכז מוקדש לשיתוף הפעולה עם רומא. כל הערכה כללית של המרכז צריכה להתייחס גם לנתון הזה.

1. שיתוף פעולה עם רומא: להערכתי ומתוך היכרותי עם המרכז מיום הקמתו שיתוף הפעולה עם אוניברסיטת הגרגוריאנה מורכב מאוד. בעוד שחילופי סטודנטים ומורים מתנהלים בהצלחה רבה, לא כך הדבר לגבי משרת פרופ' אורח שגם נותן את ההרצאה השנתית. רוב המרצים שהגיעו לכאן במהלך השנים היו ברמה נמוכה או שכלל לא התאימו להרצאה באוניברסיטה. עובדה זו הייתה בעבר וגם בהווה רקע למחלוקות עם ראש המרכז ברומא. התורמים מתערבים בבחירת המרצים שמגיעים לכאן ושיקול הדעת שהם מפעילים בבחירת המרצה אינו בהכרח מדעי.

אני מציעה לנתק את ההרצאה השנתית משיתוף הפעולה עם רומא, ולהסביר לתורמים שכפי שמצוין במסמך ההקמה: "The Visiting Professors will be invited from the teaching staff of the partner university or from elsewhere, with the agreement of the directors..."

כלומר, ישנם מוסדות מחקר חשובים ורציניים ברומא שכדאי וראוי לשתף עמם פעולה: כגון, Augustinianum, Oriental Institute, Biblicum, La Sapienza University ועוד. הכישלון של רוב ההרצאות השנתיות פוגע במעמד המקומי של המרכז. לאחר כל הרצאה שנתית אני נעלמת ממסדרונות האוניברסיטה לימים אחרים...

2. ההשקעה בתלמידי מחקר: המרכז לא רק השיג את יעדיו אלא גם התפתח והשקיע רבות בשנים האחרונות בכיוון הזה: יסוד מלגות פוסט-דוקטורט לפני שלוש שנים; פעילות מקומית ובינלאומית לפוסט-דוקטורנטים; הגדלת מספר המלגות למוסמך; השתתפות במלגות נשיא, ולאחרונה הקמת פורום נצרות.

3. חקר הנצרות המזרחית בכלל והסורית בפרט: במהלך שש השנים האחרונות הוקדשו מאמצים ומשאבים רבים לתחום. ראשית יש לציין את מפעל הביבליוגרפיה הסורית אותו מוביל ד"ר סרגי מינוב. מאגר המידע שהוקם לפני כחמש שנים מתעדכן כל לשלשה חודשים ויש בו למעלה מ-18,000 כותרים. כפי שצוין לעיל במסגרת תכניות הפיתוח אנו עובדים על שיתוף פעולה בינלאומי בתחום שיצריך גם פיתוח נוסף של אתר האינטרנט של המרכז.

4. חקר הנצרות בארץ הקודש: למרות שהמרכז היה פעיל בתחום (תכניות מחקר, כנסים, סיורים רבים, וחלק מהשיעורים של פינו די לוצ'יו), והקמת מאגר המידע של הביבליוגרפיה של ארץ הקודש (למעלה מ-5000 כותרים), עדין יש לדעתי מקום לשיפור ופיתוח בתחום זה, ובמיוחד לאור ההתעניינות ההולכת וגוברת בקרב הסטודנטים. ניתן לעשות זאת על ידי מינוי "חוקר בית" העוסק בחקר הנצרות בארץ הקודש (סוציולוג או אנתרופולוג, ולא רק היסטוריון עשוי להתאים לתפקיד) שיקדיש לכך את כל זמנו ומרצו.

5. המרכז עתיד לתרום תרומה חשובה לחקר הנצרות בארץ הקודש על ידי ארגון האורגינאנה שתוקדש לנושא: *Origen's Legacy in the Holy Land—A Tale of Three Cities: Jerusalem, Caesarea and Bethlehem*

6. הגם שלא נאמר דבר במסמך ההקמה על שאיפה למעמד בינלאומי הרי שהפעילות לאורך השנים של המרכז הקנתה לו מעמד חשוב. במיוחד יש לציין שני דברים שהעצימו את מעמדו ושמו אותו על מפת חקר הנצרות בעולם ותרמו לנראות המרשימה שלו בקרב הקהילה הבינלאומית המדעית: מפעל הביבליוגרפיה הסורית ואירוח הכנס הפטריסטי בשנת 2013. אין לי ספק שגם אירוח הכנס הארבע שנתי לחקר אוריגנס שיתקיים בהר הצופים ביוני 2017 יתרום רבות לקידום המעמד הבינלאומי של המרכז ולשיתופי פעולה חדשים.

7.5 מהן הציפיות של ראשי המרכז מהנהלת הפקולטה ומהנהלת האוניברסיטה ביחס למרכז

1. אנו מצפים שפוסט-הדוקטורנטים של המרכז לא יהיו מבודדים אלא ישוכנו עם תלמידי המחקר של מנדל או עם עמיתי בובר. תרומתם לשיח האקדמי תהיה משמעותית יותר וכך גם הם יוכלו לפגוש את עמיתיהם.

2. הציפייה העיקרית של הנהלת המרכז והתורמים מהנהלת הפקולטה היא שבשנתו ה-17 של המרכז תימצא לו סוף סוף אכסניה. לצערי הרב, עד היום אין למרכז חדר סמינרים או מקום התכנסות קבוע. בעבר הועמד לרשותנו חדר קטן (ללא חלונות) והובטח לנו כי זהו סידור זמני. מיותר לציין שהזמני הפך לקבוע (17 שנה!). למרות קריסת התקרה בחדר זה (שתוקנה ברשלנות), ופניותיי הרבות לדיקן ולדיקנית המשנה, הגב' רחל אליאסיאן, לא נמצא משכן למרכז לחקר הנצרות בין כותלי הפקולטה. יתר על כן, לפני כשנה אוכלס הבניין החדש ע"ש מנדל ואנשי סגל רבים עברו לשם. התקווה ואף ההבטחה שעם מעבר זה יימצא חדר עבור המרכז לא התממשה. התורמים של המרכז זועמים על העניין ואף העלו את הנושא בפגישות עם הדיקנים בעבר ובהווה, ולאחרונה אף העלו את הנושא בפני נשיא האוניברסיטה בפגישה שהתקיימה בינואר 2016, והביעו את מורת רוחם ותמיהתם. אומר זאת באופן ברור ביותר (ואשמח להוסיף בעל-פה): יחסה של האוניברסיטה לעניין מסכן את המשך התמיכה של התורמים במרכז! על פזילתם לעבר מוסדות אחרים כתבתי מפורשות לדיקן.

צר לי לסיים את כתיבת הדו"ח המעיד על עשייה רבת שנים של חוקרים, סטודנטים, ומנהלי המרכז בעבר ובהווה בנימה זו. המרכז הגיע להישגים מרשימים מאוד במשך 17 שנות קיומו למרות העדר סגל מנהלי והעדר מקום, אך אין זה אומר שניתן להמשיך כך לעד. ראוי שהאוניברסיטה תמצא משכן למרכז מחקר משגשג.

בברכה,

פרופ' ברוריה ביטון-אשקלוני

הקתדרה ע"ש מרטין בובר במדע הדתות,

ראש המרכז לחקר הנצרות